

Omne aevum tribus explicare annis: Predlog za celovito obravnavo antične kulture in civilizacije

Gašper Kvartič*

»KULTURA IN CIVILIZACIJA«
KOT DEL POUKA KLASIČNIH JEZIKOV

Smisel učenja klasičnih jezikov je večplasten. Ko nas kdo po njem vpraša, se latinisti (in grecisti) po navadi najprej zatečemo k najočitnejši prednosti, ki tiči prav v samem učenju jezika. Učenje latinščine, ki v diskurzu večkrat nosi kar oznako »metajezik«, izhodišče za primerjanje in analizo z drugimi jeziki,¹ in stare grščine namreč prinaša specifične in konkretne prednosti pri jezikovni kompetenci posameznika. To lahko pokažemo na več nivojih: na nivoju jezikovne razgledanosti; na nivoju treninga spomina in osredotočenosti ob velikem številu morfoloških oblik; na nivoju poznavanja mednarodnih besednih korenov in izposojenk; na nivoju usvajanja, razumevanja, analize in tvorbe zapletenih skladenjskih struktur; na nivoju poznavanja temeljnih jezikovnih zakonitosti, ki vladajo tudi modernim jezikom itd.² Repertoar argumentov v prid učenju klasičnih jezikov pa s tem še zdaleč ni izčrpan, saj je klasična antika obdobje človeške zgodovine, ki je prispevalo k podobi sodobnega zahodnega sveta na praktično vseh nivojih. Iz antike smo v Evropi dobili pisavo, temelje pravne ureditve, osnovne arhitekturne principe, do sedaj neprešene filozofske razprave, detajlirane politične ideje, koledar, književne oblike itd. Dediščina antike je dostikrat zaznavna tudi le posredno, v sodobni

* Gimnazija Škofja Loka, Podlubnik 1b, Škofja Loka; gasper.kvartic@gmail.com.

1 Žmavc, »Jezikovna raba in pedagoški proces«, 189.

2 Hriberšek, Inkret in Kavčič, »Latinščina in grščina«, 145.

konfiguraciji sveta, ki je posledica dogajanja izpred dva tisoč let, v zgodovinskih vzorcih, ki so lahko znani že iz antike, v leitmotivih sodobne književnosti, v glasbenih in umetniških potezah sodobne ustvarjalnosti, v bogastvu mitologije in zgodovinske motivike, ki vede ali nevede prežema in barva zahodno civilizacijo, v organizaciji in potezah krščanske in drugih religij, ki se je zlagoma in sistematično razvijalo od antike naprej,³ in še bi lahko naštevati.

Slednje, nejezikovne vsebine – ki se v učnih načrtih morda malce suhoparno imenujejo »kultura in civilizacija« – so le malokrat predmet strokovnega delovanja in javnih razprav, saj je primarna usmeritev pedagoškega dela s klasičnimi jeziki izrazito jezikovna ali pedagoška. Taka prioriteta je sicer globoko smiselna, saj sta latinščina in grščina najprej *jezika*, ki zahtevata sistematično in organizirano obravnavo za doseganje pravih ciljev, zato vloge teoretičnega in praktičnega dela s samim jezikom ter razprav o praksah ter institucionalnih ureditvah, ki spremljajo njuno prisotnost v izobraževalnem sistemu, ne gre omalovaževati. Vendar nejezikovne vsebine morda po krivici niso deležne enake ali vsaj primerno široke obravnave. Pričujoči prispevek skuša to dejstvo popraviti ter »kulturo in civilizacijo« osvetliti kot nezanemarljiv in bistven del pouka klasičnih jezikov, še zlasti latinščine, si ogledati trenutno stanje ter na koncu ponuditi tudi praktično strukturo nejezikovnih vsebin za uporabo pri pouku latinskega jezika v osnovni šoli ter srednješolskem programu klasična gimnazija. To morda lahko prispeva k dvigu pomena, večji sistemizaciji in enotnosti pouka vsebin »kulture in civilizacije« pri klasičnih jezikih v Sloveniji.

POMEN SPOZNAVANJA NEJEZIKOVNIH VSEBIN

Sodobnih jezikov, kot je angleščina, se najprej učimo v dialogu – učimo se pozdravljanja, orientacije v mestih, naročanja v restavracijah itd. Tak pristop nas že od samega začetka postavlja v kulturno okolje, v katerem se jezik govori, in nam ponudi tudi specifične kulturne poteze, ki jih najprej spoznamo in nato upoštevamo pri tvorjenju stavkov v novem jeziku. Brez tega kulturnega konteksta, ki se ob prvi priložnosti razširi tudi na pouk ne le v sami kulturi, temveč tudi o sami kulturi jezika, ki se ga učimo, si pouk sodobnih jezikov težko predstavljamo. Jezik namreč o nečem mora govoriti in najbolj smiselna izbira je seveda svet, v katerem tak jezik živi.

Najbrž ni pretirano, če rečemo, da je takšna praksa pri klasičnih jezikih deloma osiromašena. Najočitnejši razlog je seveda ta, da je

3 Fairbairn, *Understanding Language*, 20–21.

pri prevladujočih metodah poučevanja klasičnih jezikov možnost dialoga (ali poslušanja jezika) odzveta.⁴ Prevladujoče metode v Sloveniji temeljijo na povsem tradicionalnem pristopu s prevajanjem po skladenjski prioriteti,⁵ pri katerem je v ospredju spoznavanje in usvajanje tehničnih lastnosti jezika in nato demonstrativno izkazovanje znanja pri obravnavi stavkov v izvirnem jeziku, v kombinaciji s pristopom *branja*, ki temelji na vsebinskem ter kontekstualnem razumevanju besedil, pri katerem se usvajanje jezika manj naslanja na razlago slovničnih pojavov in bolj na kontekst ter razumevanje vsebine, zapisane v izvirnem jeziku; tretji pristop, ki ga prepoznavamo (tudi) latinisti, je t. i. *comprehensible input* oziroma metoda podajanja razumljive vsebine, pri kateri učitelj učencem podaja vsebino, ki je na samem vrhu ali nekoliko čez mejo njihovega razumevanja jezika.⁶ Odpade tudi večina sodobnih situacij, v katere smo lahko postavljeni. Latinski jezik se namesto tega v prevladujočih učnih metodah sprva spoznava v kratkih stavkih, ki so vsebinsko zelo osnovni (»Deklica je lepa«; »Cesta je stara«; »Mark je moj prijatelj«), vsaka beseda pa je nato (ali pred tem) vzeta pod drobnogled, sklanjana ali spregana ter obravnavana z izrazito jezikovnega vidika. To dejstvo je zaradi narave latinskega jezika skorajda neobhodno, vendar jezik na začetku na umeten način skoraj loči od njegove vsebine (kasnejši in bolj zapleteni primeri so sicer tesneje navezani na vsebine iz sveta antike). Ko jezikovno kompetenco razvijemo, res lahko prispemo do bogatih stavkov iz izvirnih antičnih, poznoantičnih ter srednjeveških besedil, kjer lahko kulturne poteze nedvomno dobro začutimo in dobimo pravi občutek za duh časa in kulture, v katerem so nastali – vendar se to lahko zgodi, šele ko stavek dobro razumemo, do česar pa moramo priti preko jezikovne strukture. Pri sodobnih jezikih je drugače, saj je kulturni element ponujen že od samega začetka; poleg tega radovedni učenci zaradi svetovnega spleta že sami poznajo kulturo npr. angleško govorečih svetov in je takšno usvajanje lažje.

Toda nejezikovno znanje bi moralo že od samega začetka spremljati pouk klasičnih jezikov. V njem je čutiti globino, ki nas zna nagovoriti, jezik pa dobi »tretjo«, živo dimenzijo, ki daje človeškemu umu izhodišče, da si antični svet čim celoviteje predstavlja in da besede lažje oživijo ter dobijo pravi pomen. Ta dimenzija je tisto, kar nas v resnici pri pouku jezika še najbolj nagovori in zaradi česar se jezika sploh

4 Hriberšek, Inkret in Kavčič, »Latinščina in grščina«, 143.

5 Inkret, »O branju izvirnih besedil«, 101.

6 Hunt, *Starting to Teach Latin*, 38–40.

učimo – poleg tega, da brusimo svojo t. i. medkulturno kompetenco,⁷ lahko uvidimo tudi, da je jezik sredstvo, preko katerega lahko dostopamo do skritega življenja človekove notranjosti, ki nas nagovori in bogati. Ne gre torej samo za rekonstrukcijo potez antičnih civilizacij ter njihovega miselnega sveta, temveč tudi za »oblikovanje in artikulacijo zavesti o naših lastnih kulturnih predpostavkah, o mehanizmihi našega razmišljanja, čutenja, verovanja in moralne senzibilnosti«.⁸ Pomembnost vloge tega elementa učenja klasičnih jezikov znova in znova dokazujejo tudi pogovori tako z osnovnošolci kot srednješolci, ki se učijo latinščino in pri katerih se ravno kulturno-civilizacijske vsebine izkazujejo za tisto, kar jih pri predmetu najbolj privlači, mu daje največjo »sočnost«, je v nekaterih posameznih primerih razlog, da so na programu oziroma pri predmetu ostali, kljub temu, da morda ni bil njihova prva izbira, in je konec koncev tisto, kar pri predmetu vidijo kot najbolj praktično ali najbolj vredno pozornosti. Je tudi pomemben faktor pri pridobivanju splošne razgledanosti, kar med drugim dokazujejo tudi vprašanja na televizijskih kvizih, tematsko vezana na antiko.

Poznavanje takih vsebin je tudi tisto, kar nam omogoča, da se v svetu bolje znajdemo. Zavedamo se namreč lahko, da hodimo po zemlji, kjer so pred nami že živeli posamezniki, katerih trud je prispeval tudi k našemu blagostanju. Ogledamo si lahko ruševino sredi kakega evropskega mesta in razumemo, od kdaj in zakaj je tam, čemu je takšne oblike, čemu je služila in kakšne zgodbe so se odvile v njej ali v njeni bližini. Posedujemo lahko boljše razumevanje človeškega stanja in se do njega primerno opredeljujemo s pomočjo izhodišč antičnih mislecev, ki so se ukvarjali z istimi vprašanji smisla, življenjske orientacije in vrednot; razumemo lahko, da na tej poti nismo sami, temveč so posamezniki že prehodili marsikateri ovinek ter prispeli na različne destinacije, njihova dognanja pa lahko – opremljeni z aparatom kritičnega mišljenja, ki ga pridobimo tudi pri pouku klasičnih jezikov – izkoristimo še sami. Bolje lahko razumemo tudi večinsko evropsko religijo, krščanstvo, ki neobhodno barva naše sodobno izkustvo. Že zaradi njenega zgodovinskega, kaj šele sodobnega vpliva, je vredno raziskati njene korenine, nastanek in razvoj, kar je spet lahko predmet nejezikovnih vsebin pri pouku klasičnih jezikov.⁹

Učna načrta za osnovno in srednjo šolo to neprecenljivo vlogo nejezikovnih vsebin ob jezikovnih prepoznavata. Učni načrt za

7 Svet Evrope, *Foreign Languages – Modern and Classical*, 5.

8 Marinčič, »Interpretacija antične poezije«.

9 Hriberšek in Inkret, »Latinščina in grščina«, 152.

gimnazijo na primer takole opredeljuje vse kompetence, pridobljene pri pouku latinščine:¹⁰

Jezikovna kompetenca je sposobnost uporabe jezika za reševanje različnih temeljnih problemov; poleg sposobnosti interpretacije besedila vključuje sposobnost dojemanja kulturnih razlik med lastnim in tujim kulturno-civilizacijskim okoljem. Pri tem je bistvenega pomena, da je intuitivnim procesom reševanja jezikovnih problemov dodana dimenzija jezikovnih zakonitosti. Jezikovna kompetenca vključuje:

- komparativno in kontrastivno analizo ter sintezo jezikovnih pojavov in posledično sposobnost za samostojno in ustvarjalno razmišljanje o jeziku;

- razumevanje soodvisnosti kulturnih in civilizacijskih pojavov v prostoru in času;

- sklepanje med posameznimi pojmi, njihovo abstrakcijo ali konkretizacijo;

- uporabo različnih virov (slovnice, slovarjev, sekundarnega gradiva) pri usvajanju novih jezikovnih ali literarnih vsebin, pri izvajanju različnih jezikovnih operacij ali reševanju problemov.

Poleg jezikovne kompetence lahko učitelj zlasti ob odpiranju različnih vprašanj ali problemov ter ob branju relevantnih odlomkov literarnih del antičnih, poznoantičnih in humanističnih piscev sodeluje tudi pri razvoju drugih kompetenc, med katerimi so:

- kritičnost in objektivnost ter strpen odnos do drugačnosti;

- intelektualna skepsa kot temelj kritičnega in objektivnega presojanja;

- zavest o svobodi mišljenja ter samostojnost v razmišljanju in delu;

- moralne kvalitete humana etična načela;

- razumevanje in sprejemanje drugačnih miselnih vzorcev ter preseganje miselnih stereotipov.

Učni načrt za osnovno šolo vsebuje nekoliko krajši opis kompetenc, pri katerem pa kultura in civilizacija ne odpadeta:¹¹

Z učenjem latinščine učenec spozna:

- temeljne zakonitosti latinskega jezika na vseh ravneh tako, da si pridobi najosnovnejše besedišče in tiste osnove latinske slovnice, ki mu omogočajo razumeti preproste citate v latinščini (iz antike in poznejših obdobj) in lažja prirejena besedila;

- splošnejše jezikovne zakonitosti s posebnim poudarkom na besedišču, s čimer pogloblja svoje razumevanje materinščine in si olajša učenje modernih tujih jezikov;

¹⁰ Učni načrt – latinščina, 7–8.

¹¹ Učni načrt – izbirni predmet, 8.

– vrednote antike in antično misel s posebnim poudarkom na grški in rimski mitologiji, povezanost antike s slovenskim kulturnim prostorom in njen odločujoči vpliv na oblikovanje naše kulturne zavesti in civilizacije.

Kultura in civilizacija je poleg v splošnih kompetencah tudi predmet posebnega sklopa »Ciljev in vsebin« (sš) oziroma »Učnih vsebin in standardov znanja« (oš), pri katerem so našeta posamezna poglavja, ki naj jih učitelj obravnava in v svoji razdrobljenosti, kot so pač navedena, skušajo podati celovito sliko klasične antike. Koščki, ki jih zastopajo navedene alineje v učnih načrtih, v skupnem seštevku zajamejo precejšen del celote antičnega sveta, a jim pri tem manjka ključni povezovalni element, rdeča nit, s pomočjo katere je tudi strukturiranje kulturno-civilizacijskih vsebin pri pouku lažje, rezultat pa je bolj sistematičen, izčrpen pregled nejezikovnih vsebin.

VSEBINE KULTURE IN CIVILIZACIJE V UČNIH NAČRTIH

V nadaljevanju si bomo ogledali kulturno-civilizacijske vsebine, navedene v učnih načrtih za osnovno šolo ter gimnazijo. Za lažjo referenco navajamo celoten katalog vsebin »kulture in civilizacije« iz obeh učnih načrtov. Pri tem naj poudarimo, da je (v primeru gimnazijskega načrta) iz seznama izvzet sklop antične literature, ki sicer strogo vzeto pod kulturo in civilizacijo seveda spada (več o tem v zadnjem poglavju članka).

Učni načrt za zadnjo triado osnovne šole v svoji »najnovejši« iteraciji iz leta 2004 (načrt ni bil posodobljen že skoraj dvajset let!) predvideva sledeče kulturno-civilizacijske vsebine:¹²

– Razvoj latinskega jezika (indoevropska jezikovna družina; razvojne faze latinščine; socialne zvrsti latinščine)

– Nastanek in razvoj rimske države (nastanek mesta Rima; odnos med grško in rimsko kulturo; politična zgodovina Rima – kraljestvo, republika, cesarstvo; ustroj rimske družbe in ureditev rimske države; najpomembnejše osebnosti iz rimske zgodovine in književnosti)

– Rimska in grška mitologija (mitologija in religija – antropomorfní politeizem; najpomembnejši bogovi in polbogovi; druga mitološka bitja; odmevi in vplivi grško-rimske mitologije v poznejših stoletjih in današnjem svetu, še zlasti na Slovenskem)

– Vsakodnevno življenje v antičnem Rimu (*familia* – vloga ženske, sužnji; običaji – poroka, rojstvo, pogreb; javno življenje in *cursus*

12 Učni načrt – izbirni predmet, 12–13.

honorum; trgovina in gospodarstvo; šola; vojska; kultura in zabava – gledališča, terme, gladiatorske igre, cirkuške tekme; gradbeništvo – bivališča, ceste, vodovodi, svetišča)

– Rimljani na Slovenskem (poselitev v rimskih časih; vpliv antike na slovensko kulturo)

– Latinski jezik v slovenščini in drugih sodobnih jezikih (latinske tujke; latinske besede in kratice v mednarodni rabi; latinski pregovori in reki)

Seznam je, kot rečeno, zastavljen kot splošen pregled antične kulture s pomočjo posameznih poglavij. Vprašanje je, če je tak pregled dovolj splošen, ali morda celo preveč – pozornemu bralcu ne bo ušlo, da je npr. celotna mitološka tradicija zajeta pod geslom *Mitologija*. Naj učitelj to razume kot teorijo mita, kot posamezne mitološke zgodbe, kot mitologijo v smislu duhovne podlage antične družbe? Morda kar vse našteto? Tudi drugim alinejam manjkajo specifične: katerih razvojnih in socialnih faz latinščine naj se torej učenec zaveda? Katere so najpomembnejše osebnosti iz rimske zgodovine in književnosti? Katere teme iz zgodovine naj učenec pozna? Vse to lahko zajame *avtonomija učitelja*, učiteljeva moč, da sam izbira vsebine, ki se mu zdijo primerne in relevantne za pouk; toda ob načrtu, ki je pomanjkljiv, to postane obsežno opravilo. Prizadevati si moramo tudi za primerno *temeljnost* in čim večjo *celovitost* obravnavanih vsebin, po drugi strani pa za njihovo *usklajenost* v šolah po Sloveniji, kjer je doma latinščina.

Ena od večjih pomanjkljivosti se na primer kaže pod alinejo *Rimljani na Slovenskem*. Slovenski prostor izkazuje več konkretnih točk rimske dediščine, ki bi jih bilo v *slovenskem* učnem načrtu vsekakor dobro bolje izpostaviti in izkoristiti kulturno okolje, v katerem se nahajamo.

Učni načrt za štiriletni pouk latinščine v programu klasična gimnazija predvideva sledeče kulturno-civilizacijske vsebine:¹³

– Kultura klasične (zlasti rimske) antike (rimski odnos do grške kulture; helenizacija Rima, faze, nosilci – Scipion Mlajši, filhelenstvo; rimski odnos do drugih ljudstev – Grki, Kartažani, Orient, Galci, Germani; politični ustroj rimske države – tipi državnih ureditev v antični politični teoriji, *cursus honorum*; rimska vojska – ureditev; rimska religija)

– Grška mitologija in rimska legendarna zgodovina (grški miti v vlogi ustanovitvenih legend o Romulu in Remu; sprejemanje tujih kultov – grška božanstva, Izidin kult, orientalski kult; rimski imperij v odnosih z judovstvom in krščanstvom; *familia*: odnos med spoloma, socialni položaj sužnjev, ljubezensko življenje, pojmovanje

13 Učni načrt – latinščina, 28–29.

individualnosti in osebne svobode; rimska imena; *exempla maiorum*; *otium* – *negotium*, intelektualno delo; položaj in vloga šolstva; knjiga – pomen v rimski družbi in pojav elitizma v rimski literarni kulturi; gledališče; obdobja in stvaritve rimske upodabljajoče umetnosti; vsakdanje življenje v Rimu in provincah; Rimljani na Slovenskem)

– Latinska kultura v srednjem veku in renesansi (romanizacija Evrope; renesansa in humanizem: rimski ideal *humanitas* in humanizem)

– Dediščina grško-rimske antike in latinske srednjeveške kulture (navzočnost latinske leksike, sintakse in izraznih vzorcev v slovenščini in v drugih jezikih; preobrazbe antičnih pojmov in vrednot v novem veku; latinski pregovori in reki; posamezne kulturno-zgodovinske epohe v odnosu do grško-rimske antike – grško-rimski mit v slovenski in svetovni literaturi, glasbi in likovni umetnosti, Vodnik, Prešeren, zgodovina prevajanja antične književnosti na Slovenskem; dediščina rimskega prava)

V srednješolskem načrtu so alineje bolj specifične. Še vedno se mestoma pograša natančnost (npr. »rimska religija«; »Rimljani na Slovenskem«, o čemer več v komentarjih k učnemu načrtu osnovne šole). Pregledu manjkajo bistveni elementi, kot je pregled rimske zgodovine (učni načrt za oš to vsebuje), večja pozornost na grško mitologijo (ki je navedena kot »grški miti v vlogi ustanovitvenih legend o Romulu in Remu«). Alineje pod »Grško mitologijo« spadajo bolj med socialno in pa umetnostno zgodovino. Problematično je tudi umanjkanje vsebin o antični filozofski tradiciji, njenih kasnejših razvojnih oblikah ter krščanstvu. Dodali bi lahko tudi zanimivejša poglavja iz grške zgodovine ter iz grške znanstvene tradicije.

Največja težava pri obeh seznamih je pomanjkanje sistematične razporeditve, ki jo lahko opazimo v razporeditvi jezikovnih vsebin v istem učnem načrtu. Tako je učitelj prepuščen samemu sebi, da iz ponujenih vsebin ustvari smiselno strukturo, ki bo zajela vse potrebno, dala učencu oziroma dijaku splošno in pregledno znanje ter ne bo izpustila pomembnih elementov.

OMNE AEVUM TRIBUS EXPLICARE ANNIS

Hudomušno prilagojeni citat iz slavne Katulove posvetitve pesniške zbirke prijatelju Korneliju naj nam služi kot povzetek spodaj predstavljene ideje: antično tradicijo, s poudarkom na rimskem svetu, lahko v teku treh let (s smiselno razširitvijo na štiri leta, ki lahko vključuje tudi leto, posvečeno književnosti – takšna implementacija bi bila možna tudi pri predlaganem štiriletnem učenju v oš, ki je pri nas že živelo v obliki programa ŠOLP v času osemletne osnovne

šole)¹⁴ spoznamo sistematično, s kronološko in vsebinsko smiselno razporeditvijo vseh kulturno-civilizacijskih vsebin iz učnega načrta, zraven pa lahko dodamo še vse elemente, ki morda manjkajo za izčrpen pregled. Ponujena rešitev je v dveh inačicah oziroma nivojih, in sicer za osnovno šolo ter za gimnazijo; pri gimnaziji v ta načrt ni zajeto spoznavanje antične literature po žanrih oziroma avtorjih, ki jo ob uporabi take sheme sistematično svetujemo v četrtem letu pouka, že prej pa po poglavjih ob primernih jezikovnih ali kulturno-civilizacijskih temah ter ob domačem branju.

Govor je torej predvsem o učnih vsebinah, ki jih zlahka navedemo v obliki alinej. Zavedati pa se moramo, da moderne smernice za oblikovanje učnih načrtov bolj kot na učnih *vsebinah* temeljijo na učnih *ciljih*, ki naj jih učenec doseže, pri tem pa je vsebina sekundarna, prepuščena presoji učitelja z namenom doseganja ciljev (načelo ciljne zasnovanosti).¹⁵ Spodnji pregled skuša zajeti obe perspektivi ter v opisu posameznih let triletna shema zajeti tudi čim več učnih ciljev, ki naj jih učenci ob tem osvojijo. Pri tem je pomembno, da so učni cilji za oš in za sš tako rekoč enaki – razlike med njimi naj se odražajo, tako *Izhodišča za prenovo učnih načrtov*, v sami realizaciji ter v različnih stopnjah zahtevnosti ciljev in tem.¹⁶ Temu za bolj praktično aplikacijo sledi tudi dopolnjeni alinejni seznam učnih vsebin iz obeh učnih načrtov, ki vsebuje konkretne dopolnitve v smislu vsebine. Prvo (*illud*) morda lahko koristi za impetus ali pa celo osnovo pri nadaljnjem posodabljanju učnih načrtov, slednje (*hoc*) pa naj koristi učiteljem, ki se spopadajo s praktično izvedbo kulturno-civilizacijskih tem, ter morda kulturno-civilizacijskemu vidiku grajenja mreže slovenske šolske latinizacije. Seznam vsebin kot tak bi v sodobni optiki bolj kot v učni načrt spadal v didaktični priročnik;¹⁷ seveda pa so tudi učni cilji strukturirani na način, da vsebujejo glagol in samostalni, pri čemer glagol opiše nameravani spoznavni proces, samostalni pa vsebino (ali krovni pojem za več vsebin), ki naj jo učenec usvoji ali izgradi.¹⁸

Pregled temelji na treh krovnih temah, ki so večplastne: vsebujejo najprej vidik antične kulture, nato izpostavljeni ontološki element ter obdobje rimske zgodovine. Na ta način te tri krovne teme povezujejo vse vsebine iz učnih načrtov, obravnavane v treh posameznih letih.

14 Pirkmajer Slokan, »Osnovna šola«, 135–36.

15 *Izhodišča za prenovo*, 6.

16 Ibidem, 8.

17 Ibidem, 10.

18 Anderson in Krathwohl, *Taxonomy for Learning*, 4–5.

Prvo leto: mitologija, duhovni svet, kraljestvo

Prvo leto služi kot splošen uvod v antiko preko njenega najpopularnejšega elementa, mitologije. Z njeno pomočjo znajo učenci vzporediti grški in rimski svet ter pokazati na začetke najpomembnejših institucij, tudi v političnem smislu. Pri tem je nepogrešljiva povezava med temeljnimi grškimi miti in začetki rimske civilizacije; učenci spoznajo tudi etiološko moč mitskih motivov in znajo naštetih vrsto primerov iz grškega sveta, imajo zavedanje o temeljnih potezah grško-rimskega politeizma in podrobneje poznajo osnoven nabor antičnih mitov ter njihovo medsebojno prepletenost. V prvem letu začnemo tudi sprehod skozi rimsko zgodovino z obravnavo dobe kraljestva, ki je od vseh obdobj še najmanj konkretno zgodovinska in najbolj prežeta z mitično tradicijo. Učenci se pri tem naučijo ločevati med empirično ter hipotetično zgodovino ter mitičnim in racionalnim razumevanjem sveta in življenja – z drugimi besedami, srečajo se s temeljno klasično dihotomijo grške družbe, s parom *mythos* in *logos*, ter ob tem razumejo razliko med mitološkim pojmovanjem sveta in filozofsko podlago zgodnjih grških znanstvenikov. Obdobje sovпада tudi s spoznavanjem začetkov latinskega jezika ter njegovega indoevropskega izvora in razvojem latinične pisave, prvih pisnih spomenikov ter zgodovine, ki iz mitoloških začetkov postaja konkretna.

Drugo leto: civilizacija, materialni svet, republika

Drugo leto učenja latinščine je namenjeno jedru spoznavanja rimske civilizacije in družbe. Učenci v tem letu spoznajo temeljne *civilizacijske* pojme grško-rimske antike, kot so vrednote družbe, razslojenost, intelektualne ideje, organizacija in način življenja, suženjstvo in druge, ter jih znajo kontekstualizirati v prostoru in času. Poznajo tudi najpomembnejše osebnosti tega časa in prepoznavajo njihov kulturno-zgodovinski pomen. Krovna zgodovinska tematika drugega leta je republika, čas največje rasti rimske države in klasičnih družbenih struktur ter potez, ki so se v času cesarstva le ohranjale ali zlagoma spreminjale. Učenci v nadaljevanju zgodovinskega pregleda spoznajo najpomembnejša zgodovinska poglavja, kot so rimska ekspanzivnost in punske vojne, s posebnim poudarkom na hitrih družbenopolitičnih spremembah pozne republike. V tem obdobju že zmorejo prepoznavati tudi grške izvore rimskih družbenih potez in idej, že znane lastnosti rimske družbe (od zgodovine in drugih predmetov) pa jim omogočajo, da tudi znanje jezika usidrajo v poznane kontekste. Ob spoznavanju stratifikacije rimske družbe spoznajo tudi socialne plasti

oziroma zvrsti rimskega jezika, v katere organsko spada, ter se preko izvirnih materialov srečajo z različnimi registri.

Tretje leto: zgodovina, spremembe, cesarstvo

Tretje leto učenja je namenjeno koherentnemu pregledu zadnjih petih stoletij rimske države, cesarstvu, in vsem pojavom, ki so v njih zajeti. Učenec na tej točki že dobro obvlada latinski jezik do te mere, da se lahko sooči tudi z izvirnimi besedili, ki so iz tega obdobja deloma na voljo tudi s slovenskega prostora. Leto je namenjeno spoznavanju širokega časovnega obdobja in vseh sprememb v njem, političnih, verskih, družbenih, ter vpletenosti prostora v to dogajanje. Učenci se (ponovno) srečajo z najznamenitejšimi poglavji rimske zgodovine cesarstva po obdobjih – Avgustova vladavina, Neron, Trajan, Mark Avrelij, Dioklecijan, Konstantin Veliki, Teodozij – ter jih znajo postaviti v časovnico. Učenci dobro poznajo tudi vpetost razvoja krščanske vere v rimsko zgodovino, njene najpomembnejše zgodovinske prelomnice in osnovne značilnosti. Učenci dobro poznajo tudi rimsko dediščino na slovenskem prostoru in jo znajo geografsko ter časovno determinirati, poznajo tudi osnovne poteze epigrafske vede. V istem letu spoznajo tudi kronološke zvrsti latinščine in v obdobju po antiki prepoznavajo po eni strani monolitno (a vseeno z novimi izrazi oplemeniteno) naravo latinščine v sferi cerkvenega ter intelektualnega življenja, po drugi pa fluidne vernakularne različice, ki se prelijejo v romanske jezike. Obdobje se zaključi s pogledom izven antike, se ozre na odmeve klasične tradicije in krščanstva v srednjem veku, renesansi in kasnejših dobah ter učencem predoči, da so z učenjem tudi sami vstopili v bogato zgodovino učenja klasičnih jezikov.

Ob tem še beseda o pouku literature. Vsekakor je mogoče in nujno, da vsa leta učenja (trenutno v triletni ureditvi) spremlja tudi pouk književnosti v primernih oblikah. Pedagoški diskurz o književnosti je bolj živahen in teoretično bolj podkrepjen;¹⁹ s primernimi pristopi bi bilo mogoče pouk književnosti integrirati v vsako od tematsko obarvanih treh let, ki se tako obogatena lahko razširijo na štiri leta (kar ustreza gimnazijskemu programu in pa predlaganemu ter nekoč živemu ŠOLP); lahko pa se književnost kot četrta kulturno-civilizacijska tema sistematično obravnava posebej v četrtem letu učenja.

Legenda: vsebine, ki jih je po našem mnenju treba dodati, so obarvane sivo. Poševno tiskane vsebine so izbirne že v učnem načrtu, čemur sledimo tudi pri spodnjem predlogu.

19 Npr. Žmavc, »Književnost pri pouku latinščine«, 2004.

Osnovna šola

Prvo leto: mitologija, duhovni svet, kraljestvo

- Razvoj latinskega jezika: indoevropska jezikovna družina, razvoj latinske pisave, prvi pisni spomeniki, odnos med grščino in latinščino
- Pismenost: materiali, prvi zapisi
- Grška mitologija (*Teogonija* in generacije bogov; najpomembnejši bogovi in polbogovi; druga mitološka bitja; zgodbe: Perzej, Dedal, Tezej, Herkul, Jazon in Argonavti, tebanski cikel, trojanski cikel, Odiseja, Enej, Romul in Rem; legende o ustanovitvah mest: Atene, Delfi)
- Nastanek mesta Rima
- Politična zgodovina Rima: kraljestvo, ustanovitve institucij (senat, kulti ...)
- Rimska religija (antropomorfni politeizem)
- Osnovna časovna orientacija v grški in rimski antični zgodovini
- *Oris drugih mitoloških sistemov (Mezopotamija, judovstvo)*
- Odnos med grško in rimsko kulturo, prevzemanje mitoloških elementov
- Koledar
- Običaji: poroka, rojstvo, pogreb
- Antična prepričanja o onostranstvu, Perzefona, Orfej in Evridika
- *Mitos in logos, začetki grške racionalnosti in filozofije*

Drugo leto: civilizacija, materialni svet, republika

- Socialne zvrsti latinščine
- Politična zgodovina Rima: republika (rast rimske države – bitke z italjskimi plemeni, vpad Galcev, punske vojne; konec republike – Grakha, Sula in Marij, Cezar, vojne triumviratov)
- Odnosi z drugimi ljudstvi: Grki, Kelti, Germani
- Ustroj rimske družbe in ureditev rimske države, politična teorija
- *Familia* (vloga ženske; sužnji)
- Najpomembnejše osebnosti iz rimske zgodovine in književnosti: Katul, Ciceron, Cezar, Ovidij, Avgust
- Javno življenje in *cursus honorum*
- Trgovina in gospodarstvo
- Prevzemanje iz grškega sveta: izumi, gledališče
- Pismenost: književne zvrsti, grški izvori, literarno življenje
- Tuji kulti: misteriji, Izidin kult, Kibela
- *Grška znanost in filozofija: Platon, Aristotel, Hipokrat, Arhimed*

- Kultura in zabava (gledališča; terme; gladiatorske igre; cirkuške tekme)
- Gradbeništvo (bivališča; ceste, vodovodi, svetišča)

Tretje leto: zgodovina, spremembe, cesarstvo

- Razvojne faze latinščine
- Politična zgodovina Rima: cesarstvo (cesar Avgust in dinastije prvega stoletja; pet dobrih cesarjev; kriza 3. stoletja in Dioklecijan; Konstantin Veliki in Teodozij; konec zahodnega cesarstva in Bizanc)
- Vojska skozi čas do srednjega veka
- Rimljani na Slovenskem (poselitev v rimskih časih; vpliv antike na slovensko kulturo; mesta: Emona, Celeia, Poetovio, Claustra Alpium Iuliarum, Nauportus, šempeterska nekropola, *Neviodunum*, *Carnium*; književne omembe (s) slovenskega prostora: emonski napis, prva omemba Ptuja l. 69 (Tacit, *Historiae* 3,1), bitka pri Mrzli reki (Klavdijan, *Panegyricus*, 88–102); Viktorin Ptujski, Hieronim; pismenost: epigrafika v Sloveniji in po svetu)
- Odmevi in vplivi grško-rimske mitologije v poznejših stoletjih in današnjem svetu, še zlasti na Slovenskem
- Oris klasične tradicije v srednjem veku
- Oris klasične tradicije v renesansi in modernosti
- Krščanstvo (judovski izvor in začetki; razvoj in zgodnje krščanstvo; cerkveni očetje; zgodovina in razvejanost krščanskih denominacij danes)

Srednja šola

Prvo leto: mitologija, duhovni svet, kraljestvo

- Razvoj latinskega jezika (indoevropska jezikovna družina, odnos med grščino in latinščino; razvoj latinske pisave; prvi pisni spomeniki)
- Pismenost: materiali, prvi pisni spomeniki
- Osnovna časovna orientacija v grški in rimski antični zgodovini
- Grška mitologija in rimska legendarna zgodovina (*Teogonija* in generacije bogov; dobe človeštva; klasični panteon, atributi, epiteti; grški miti v vlogi ustanovitvenih legend: Atene, Delfi, *Sparta*, *Tebe*; Perzej, Dedal, Tezej, Herkul, Jazon in Argonavti, tebanski cikel, trojanski cikel, Odiseja, Enej, Romul in Rem)
- Politična zgodovina Rima: Alba Longa, kraljestvo, ustanovitve institucij, ugrabitev Sabink, posilstvo Lukrecije
- Etruščani
- Rimska religija

- Koledar
- Oris drugih mitoloških sistemov (Mezopotamija, judovstvo, Egipt), primerjava
- Humanistične teorije mita (evhemerizem, solarni/junaški cikel, etiologija)
- Prepričanja o onostranstvu; Perzefona; Orfejev mit in orfizem
- Mitos in logos, začetki grške racionalnosti in filozofije, Pitagora, Tales, Evklid

Drugo leto: civilizacija, materialni svet, republika

- Socialne zvrsti latinskega jezika
- Politična zgodovina Rima: republika in ekspanzivnost (bitke z italjskimi plemeni; *exempla maiorum*; vpad Galcev; punske vojne, Hanibal; *najpomembnejše osebnosti iz rimske zgodovine in književnosti: Katul, Ciceron, Cezar, Ovidij, Avgust*; konec republike – Grakha, Sula in Marij, optimati in populari, Ciceron in Katilinova zarota, Cezar in galske vojne, vojne triumviratov, Kleopatra)
- Odnosi z drugimi ljudstvi (rimski odnos do grške kulture; helenizacija Rima, faze, nosilci – Scipion Mlajši, filhelenstvo; sprejemanje tujih kultov – grška božanstva, Izidin kult, orientalski kulti; rimski odnos do drugih ljudstev – Grki, Kartažani, Orient, Galci, Germani)
- Intelektualni svet (grška filozofija – Platon, Aristotel, epikurejstvo, stoicizem; grška znanost – Arhimed, Hipokrat; *otium – negotium*, intelektualno delo; položaj in vloga šolstva; pismenost – knjiga, pomen v rimski družbi in pojav elitizma v rimski literarni kulturi)
- Politični ustroj rimske države (tipi državnih ureditev v antični politični teoriji, *cursus honorum*)
- Rimska vojska
- Družbena stvarnost (*familia* – odnos med spoloma, socialni položaj sužnjev, ljubezensko življenje, pojmovanje individualnosti in osebne svobode; delitev rimske družbe – premoženjski razredi, pravni status, poreklo; rimska imena; denar; gledališče; vsakdanje življenje v Rimu in provincah)
- Obdobja in stvaritve rimske upodabljajoče umetnosti

Tretje leto: zgodovina, spremembe, cesarstvo

- Razvojne faze latinščine
- Politična zgodovina Rima: cesarstvo (cesar Avgust in dinastije prvega stoletja; pet dobrih cesarjev; kriza 3. stoletja in Dioklecijan; Konstantin Veliki in Teodozij; konec zahodnega cesarstva in Bizanc)
- Krščanstvo (judovski izvor in začetki; razvoj in zgodnje krščanstvo; **rimski imperij v odnosih z judovstvom in krščanstvom**; cerkveni očetje; *zgodovina in razvejanost krščanskih denominacij danes*)
- Rimljani na Slovenskem (poselitev v rimskih časih; vpliv antike na slovensko kulturo; mesta – Emona, Celeia, Poetovio, Claustra Alpium Iuliarum, Nauportus, šempeterska nekropola, Neviodunum, Carnium; književne omembe (s) slovenskega prostora – emonski napis, prva omemba Ptuja l. 69, Tacit, *Historiae* 3.1, bitka pri Mrzli reki, Klavdijan, *Panegyricus* 88-102; Viktorin Ptujski, Hieronim; pismenost – epigrafika v Sloveniji in po svetu)
- Latinska kultura v srednjem veku in renesansi (romanizacija Evrope; renesansa in humanizem – rimski ideal *humanitas* in humanizem; preobrazbe antičnih pojmov in vrednot v novem veku; posamezne kulturno-zgodovinske epohe v odnosu do grško-rimske antike – grško-rimski mit v slovenski in svetovni literaturi, glasbi in likovni umetnosti, Vodnik, Prešeren, *zgodovina prevajanja antične književnosti na Slovenskem*)
- *Dediščina rimskega prava*

Pouk književnosti po taki shemi poteka v četrtem letniku gimnazijskega programa, druge civilizacijske vsebine pa niso predvidene. Predlagamo, da se dijaki z antično književnostjo takrat srečajo po literarnih zvrsteh oziroma žanrih ter čim več berejo tako v slovenščini kot v latinščini, za kar naj bi bili na tej točki že pripravljeni in kar je tudi cilj pouka. Izkušnja in diskusija ob prebranem bo tako lahko zares polna in doživeta, saj bodo dijaki znali odlomke umestiti v čas in prostor ter v njih prepoznavati tudi pojave, motive in teme, ki so jih v treh letih slišali in o katerih so se vsaj na neki točki že pogovarjali.

Dodanega je več kot polovica, dodani elementi pa naj sami na sebi predstavljajo argument, da je treba sezname v učnih načrtih dopolniti in posodobiti. Pouk klasične kulture in civilizacije potrebuje tudi rdečo nit, saj je sicer razdrobljen in podoben še ne sestavljenemu mozaiku; menimo, da lahko podani predlog k temu pripomore. Zapisani seznami učence opremijo z izčrpnim, preglednim znanjem o klasični antiki, s pomočjo katerega bodo pridobili široko in splošno znanje o antiki. Besedila, s katerimi se srečajo, bodo tako znali postaviti v kontekst za pravilno razumevanje. Pripravljeni bodo tudi smiselno uporabiti

in aplicirati pridobljeno jezikovno znanje, ki skupaj z zgornjim tvori zaokroženo sliko pouka latinskega jezika, kulture in civilizacije.

MOŽNOSTI IMPLEMENTACIJE

Ob ponujenem naj sledi še nekaj idej za implementacijo zgornjega predloga.

Medpredmetno povezovanje – tematski pouk

Navedeni seznam je bolj kot predvidene jezikovne teme pri pouku latinščine primeren za to, da se sorodna tematika lahko časovno uskladi s poukom pri drugih predmetih. Tako se dijakom ponudi edinstvena izkušnja, ko lahko npr. v enem dnevu enako snov obravnavajo s treh različnih vidikov, npr. zgodovine, slovenščine in latinščine. To zahteva velik vložek s strani sodelujočih učiteljev, a se lahko obrestuje, saj celotna izkušnja pouka dobi podobo enotnosti, krepi se ideja interdisciplinarnosti, dijaki dejstva lažje povezujejo med seboj in to uporabijo tudi pri ocenjevanju oz. dokazovanju znanja. Mit o kralju Ojdipu, na primer, lahko učenci na isti dan prvič obravnavajo pri slovenščini,²⁰ kjer se seznani s samim mitom ter njegovo literarno upodobitvijo, nato pa pri latinščini prevajajo sestavek o mitu, se seznani z njegovimi različicami ali vizualnimi upodobitvami iz antike. Pri matematiki in latinščini je mogoče hkrati srečati Pitagoro,²¹ pri zgodovini in latinščini konec rimske republike,²² tu je še umetnostna zgodovina, filozofija itd. Možnosti je veliko in posegajo med vse predmete, če so učitelji dovolj fleksibilni. Medpredmetni tematski pouk bi se lahko razširil tudi na jezikovne vsebine, kar je precej ambiciozen projekt.

Usklajevanje z vsebinami delovnega učbenika

Podane kulturno-civilizacijske vsebine morajo biti organski del pouka. Lahko jih sicer umetno ločimo ter obravnavamo jezik posebej in nejezikovne vsebine posebej (ter pri tem od dijakov in učencev izzovemo upanja polno vprašanje: »A imamo danes kulturo?« – vendar je najboljši način spoznavanja vsebin integriran, tak, da jezik kar se da neopazno prehaja v pouk o kulturi in civilizaciji ter obratno.

²⁰ *Učni načrt – slovenščina*, 18.

²¹ *Učni načrt – matematika*, 13.

²² *Učni načrt – zgodovina*, 18.

Sistematična obravnava sicer to zavira, vendar se da storiti marsikaj – denimo to, da obravnavane vsebine uskladimo vsaj z besedili, ki so predvidena v posameznih poglavjih učbenika za predmet. *Iter I*, novi učbenik za latinščino v prvem letu, je denimo primeren, da ponujena besedila v posameznih poglavjih natančno uskladimo s sistematično obravnavo mitoloških tem v prvem letniku:²³

1. poglavje: *Minerva et Diana* – klasični panteon
2. poglavje: *Orpheus et Eurydica* – prepričanja o onostranstvu, Orfejev mit, orfizem
3. poglavje: *De Daedalo et Icaro* – Dedal, Tezej
4. poglavje: *De raptu Sabinarum* – Romul in Rem, ugrabitev Sabink
5. poglavje: *De Aenea* – trojanski cikl, Enej
6. poglavje: *De Cerere et Proserpina* – Perzefona; teorije mita, etiologija
7. poglavje: *De aetate aurea et argentea* – dobe človeštva, primerjava z drugimi ljudstvi
8. poglavje: *De arbitrio Salomonis* – oris drugih mitoloških sistemov (judovstvo)
- (9. poglavje: Ezopove zgodbe)
10. poglavje: *De anseribus vigilibus* – vpad Galcev (drugo leto kulture in civilizacije)

Usklajevanje z domačim branjem

Predlagane vsebine je moč usklajevati tudi s predvidenim domačim branjem, ki ga predlaga učni načrt. Naslovi v prvem letniku so izrazito vezani na mitologijo, v drugem letniku se večina naslovov zelo dobro povezuje z zgodovinskimi ali kulturnimi tematikami, v tretjem letniku pa je ustreznih besedil približno polovica. Ostali naslovi iz drugega, tretjega in celotnega četrtega letnika se lahko obravnavajo kot ponovitev že spoznane snovi, na vrsto pridejo tudi na točki, ko dijaki vedo že veliko in lahko podatke ter kontekste učinkovito povezujejo. Seveda pa je seznam v učnem načrtu tudi predlog, ki ga učitelji in učiteljice lahko poljubno prilagodijo.²⁴

²³ Čepon, *Iter I*, passim.

²⁴ *Učni načrt – latinščina*, 27.

Integracija s primeri pri pouku jezika

Zapisali smo že, da »jezik o nečem mora govoriti«. Ko se učimo jezika, se seveda učimo jezikovnih struktur, pa tudi tistega, o čemer jezik govori. Če ima učitelj torej voljo, čas in sredstva, lahko pri pouku jezika pripravi primere latinskih stavkov in besed, ki bodo odražali trenutno obravnavano nejezikovno tematiko – ko je govora o *cursus honorum*, na primer, naj temu pri pouku jezika sledi stavek *Populus Romanus quotannis magistratus suos creabat*. S tem bo integracija obeh področij popolna in pouk celovit.

Nadgradnja z izvirnimi besedili

Učitelj lahko po želji pouk kulture in civilizacije podkrepi z izvirnimi odlomki besedil, ki odražajo obravnavano tematiko. To so lahko že od začetka tudi odlomki, sicer predvideni za maturo, da se potencialni maturanti z njimi čim prej srečajo; sicer pa so ta besedila lahko tudi iz drugih zanimivih virov. Nekaj predlogov (nekateri so latinistom že dobro znani):

- pompejanski grafiti
- *Res gestae Divi Augusti*
- slavni citati v celih povedih (npr. *Orandum est ut sit mens sana in corpore sano*)²⁵
- emonski napis in drugi epigrafski dokumenti
- kronogrami in epitafi
- znani odlomki iz književnosti (npr. Tacitova omemba Ptuja, Klavdijanov *Panegirik*)
- edikti (*Edictum de pretiis rerum venalium*; milanski edikt; solunski edikt)
- citati iz Vulgate
- nicejsko-carigrajska veroizpoved in drugi cerkveni obrazci
- grške besede, podkrepljene z etimologijami

ZAKLJUČEK

Če želimo učencem in dijakom ponuditi celotno sliko rimske antike, nam na področju kulture in civilizacije v obstoječih učnih načrtih gotovo nekaj manjka. Bistveni ali pomembnejši elementi so prisotni; toda če želimo, da naša prizadevanja za klasično izobrazbo ustvarijo

25 Juvenal, *Satire* 10.356.

človeka, ki bo široko razgledan in bo znal rokovati z izvirnimi besedili na nivoju jezika ter vsebine, kot človeško bitje pa bo imel tudi globino, ki mu jo nudi klasična tradicija, moramo nejezikovne vsebine dopolniti in jih v roku treh ali štirih let ponuditi na smiseln, organiziran način.

Ponujena dopolnitev učnih načrtov je namenjena tudi temu, da bi se morda pouk kulturno-civilizacijskih vsebin po Sloveniji poenotil (tako kot so jezikovne vsebine že zdaj). Da se stvar premika v to smer, dokazuje tudi skorajšnji nastanek učbenika za kulturo in civilizacijo, ki morda v kombinaciji s tem člankom prispeva veliko k dvigu standardov in kvalitete pouka nejezikovnih vsebin pri klasičnih jezikih (sploh latinščini).

Za konec še beseda o razmerju med jezikovnimi in nejezikovnimi vsebinami pri pouku, ki smo se jih na strokovnih srečanjih že večkrat dotaknili. Učni načrt za osnovno šolo predvideva idealno razmerje tematskih sklopov v razmerju 70% jezikovnega pouka ter 30% kulture in civilizacije.²⁶ V gimnazijskem učnem načrtu o takem razmerju ni besede, glede na cilje, demografiko in potencialno maturo iz latinščine pa menimo, da je v srednješolskem izobraževanju morda razmerje bolje obrniti še nekoliko bolj v prid jeziku, morda 80% ali malce več; to pa mora zajemati tudi vse potrebno ponavljanje in ostalo, kar jezik pouka prinese s sabo. Šestina ali petina časa, namenjena kulturi in civilizaciji, se zdi optimalna, hkrati pa tudi minimum, da tehnična narava predmeta dijaku latinščine ne priskuti in da predmet ostane svež. Seveda pa moramo vedno imeti v mislih, da se pogovarjamo o eni sami stvari – klasični rimski antiki – ter tematskih sklopov ne na silo ločevati, temveč jih integrirati in povezovati v koherentno celoto, ki bo učitelju in učencu v veselje.

BIBLIOGRAFIJA

- Anderson, Lorin W., in David R. Krahtwohl. *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing*. New York: Addison Wesley Longman, Inc., 2001.
- Čepon, Robert. *Iter I. Latinščina za prvo leto učenja*. Ljubljana: Modrijan, 2022.
- Fairbairn, Donald. *Understanding Language: A Guide for Beginning Students of Greek and Latin*. Washington DC: Catholic University of America Press, 2011.
- Hriberšek, Matej, Andreja Inkret in Jerneja Kavčič. »Latinščina in grščina: Včeraj, danes, jutri«. V: *Poti in stranpoti poučevanja*

26 Učni načrt – izbirni predmet, 14.

- tujih jezikov v Sloveniji*, ur. Tatjana Balažic Bulc, Jana Kenda, Meta Lah in Vesna Požgaj Hadži, 139–154. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2019.
- Hunt, Steven. *Starting to Teach Latin*. London: Bloomsbury Publishing, 2022.
- Inkret, Andreja. »O branju izvirnih besedil pri pouku klasičnih jezikov«. *Keria: Studia Latina et Graeca* 23, št. 2 (2021): 101–133.
- Marinčič, Marko. »Interpretacija antične poezije: Meje historizma?« V: *Antika za tretje tisočletje*, ur. Maja Sunčič in Brane Senegačnik, 33–55. Ljubljana: Založba ZRC, 2004.
- Pirkmajer Slokan, Aleksandra. »Osnovna šola s štiriletnim latinskim programom: Predlog javnega programa«. *Keria: Studia Latina et Graeca* 23, št. 2 (2021): 135–164.
- Rojc, Jasna, in Branko Slivar, ur. *Izhodišča za prenovu učnih načrtov v osnovni šoli in gimnaziji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2022. Dostopno na spletu.
- Svet Evrope. *Foreign Languages – Modern and Classical*. Strasbourg: Language Policy Division, 2009. Dostopno na spletu.
- Učni načrt – izbirni predmet: Program osnovnošolskega izobraževanja; Latinščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2004.
- Učni načrt – latinščina: Gimnazija; Splošna, klasična gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2008. Dostopno na spletu.
- Učni načrt – matematika: Gimnazija; Splošna, klasična in strokovna gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2008. Dostopno na spletu.
- Učni načrt – slovenščina: Gimnazija; Splošna, klasična, strokovna gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2008. Dostopno na spletu.
- Učni načrt – zgodovina: Gimnazija; Klasična gimnazija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2008. Dostopno na spletu.
- Žmavc, Janja. »Jezikovna raba in pedagoški proces ali zakaj je učenje latinščine danes še vedno smiselno?« *Šolska kronika* 25 = 49 (2016): 181–199.
- . »Književnost pri pouku latinščine v osnovni šoli«. *Keria: Studia Latina et Graeca* 6, št. 2 (2004): 135–146.

IZVLEČEK

Če želimo učencem in dijakom ponuditi celotno sliko rimske antike, nam na področju kulture in civilizacije v obstoječih učnih načrtih nekaj manjka. Bistveni elementi so nedvomno prisotni; toda če želimo doseči tudi globino, ki jo nudi klasična tradicija, moramo nejezikovne vsebine dopolniti in jih v roku treh oziroma štirih let ponuditi na smiseln, organiziran način. V članku ponujena dopolnitev učnih načrtov je namenjena temu, da bi se pouk kulturno-civilizacijskih vsebin po Sloveniji poenotil (tako kot so jezikovne vsebine že zdaj). Seveda pa moramo vedno imeti v mislih, da se pogovarjamo o eni sami stvari – klasični rimski antiki – ter tematskih sklopov ne na silo ločevati, temveč se jih truditi integrirati in povezovati v eno samo koherentno celoto, ki bo učitelju in učencu v veselje.

KLJUČNE BESEDE: klasična tradicija, rimska književnost, kultura in civilizacija, učni načrt, pouk latinščine

Omne Aevum Tribus Explicare Annis: Proposal for a Comprehensive Treatment of Ancient Culture and Civilization

ABSTRACT

Whoever wants to provide their students with a complete picture of Roman antiquity will soon realize that something is lacking in the existing curricula on culture and civilization. The essential elements are undoubtedly present, but to achieve the depth offered by the classical tradition, one needs to supplement the non-linguistic content, offering it in a meaningful, organized way within three or four years. The curriculum update proposed in this paper is intended to help standardize the teaching of culture and civilization across the country (as the language content already is). Undeniably one must never forget that we are talking about one thing – classical Roman antiquity; not forcefully separating the thematic strands but trying to integrate and link them into a single coherent whole that will delight both teacher and pupil.

KEYWORDS: classical tradition, Roman literature, culture and civilization, curriculum, Latin lessons